

فلسفه زیبایی شناسی

- زیبایی

زیبایی را نمی توانیم تعریف کنیم، به ناچار بایستی سخن آناتول فرانس را بپذیریم که:
«ما هرگز به درستی نخواهیم دانست که چرا یک شی زیباست»^۱ اما این مطلب مانع
نگردید که صاحب نظران و هنرمندان به تعریف زیبایی نپردازند. اگر از معنای لغوی آن
شروع کنیم: «زیبا، از زیب+ (فاعلی وصف مشبه)= زینده، به معنی نیکو و خوب است
که نقیص زشت و بد باشد. جمیل و صاحب جمال و خوشنما و آراسته و شایسته (ناظم
الطبء) هر چیز خوب و با ملاحظت بود و نیکو و آراسته باشد (شرفنامه منیری) نیکو،
جمیل، قشنگ، خوشگل، مقابل زشت، بد گل (از فرهنگ فارسی) جمیل، حسن، خوب
مقابل زشت، نیکو و سیم، خوبروی، قشنگ، خوشگل، درخور، لایق، سزاوار، برازنده، برازا،
زینده و ازدر»^۲ می باشد.

در فرهنگ بشری ابتدا در یونان باستان به تعریف زیبایی پرداخته شده، البته آنها درباره
زیبای محض و خود زیبایی کمتر سخن گفته اند، بلکه بیشتر در مورد زیبایی هنری
اظهار نظر کرده اند. در یونان باستان دو نوع زیبایی را تحلیل کرده اند، یکی زیبایی هنری
و دیگری زیبایی معنوی و اخلاقی که همان خیر اخلاقی را در بر می گرفته است. لذا در
مجموع می توان گفت، اندیشمندان یونانی از سقراط و افلاطون و ارسطو، زیبایی را با خبر
مساوی دانسته اند. سقراط این خبر را در سود بخشی جستجو می کرده، افلاطون زیبایی

^۱ - France, Anatole, on life and letters, Four series, New york 1914 -24 , vol.ii. p . 176

^۲ - دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، 1341 تهران، نشر دانشگاه تهران، ج 10، ص 525.

اصیل را درعالم مثل و حقایق معقول پیدا نموده، و ارسطو دربارهٔ زیبایی بیشتر بر عناصر هماهنگ، نظم و اندازهٔ مناسب تاکید داشته است.

بزرگترین نظریه پرداز در شناخت و معرفی زیبایی شناسی، افلاطون (429 - 347 ق م) است. تقسیم زیبایی به محسوس و معقول از او آغاز می شود و از این نظر مکتب جمال نخستین گام های فکری خود را به او مدیون است. زیرا به زیبایی جسمانی اهمیت داده و آنرا مرتبه ابتدایی زیبایی دانسته که وسیله ارتقا به زیبایی معقول و مثالی می شود. یکی از نظریه پردازان می گوید: «می توان افلاطون را از بعضی جنبه ها پایه گذار زیبایی شناسی فلسفی دانست، زیرا او مفاهیمی را گسترش داد که، اساس تأملات بعدی در زیبایی شناسی قرار گرفت»¹

نزدیکترین اندیشه ای که در تاریخ گذشته بشر سراغ داریم و بسیار به مکتب جمال نزدیک است، عقاید افلاطون دربارهٔ زیبایی است « افلاطون می گوید که روح آدمی در عالم مجردات و قبل از آنکه به جهان خاکی هبوط کند، حسن مطلق و حقیقت زیبایی را بی پرده دیده است و چون در این عالم به زیبایی صوری باز می خورد، زیبایی مطلق را به یاد می آورد. فریفتهٔ جمال می شود و چون مرغ در دام افتاده، می خواهد که آزاد شود و به سوی معشوق پرواز کند. این عشق همان شوق دیدار حق است، اما عشق مجازی چون زیبایی جسمانی ناپایدار است و تنها موجب بقای نوع است، و حال آنکه عشق حقیقی مایهٔ ادراک اشراقی و دریافتن زندگی جاوید است و چون انسان به حق واصل

¹ - آلفردمارتین، جیمز، مقالهٔ زیبایی شناسی فلسفی فرهنگ ودین، ترجمهٔ مهرانگیز او حدی، 1374 تهران، نشر طرح نو، ص 250.

شود و به مشاهده جمال نایل آید و اتحاد عاقل و معقول^۱ برایش حاصل شود به کمال دانش می رسد، چنین عشق سودایی است که بر حکیمان عارض می گردد.^۲ «همین مطلب نه تنها نخستین قدم در زیبایی شناسی فلسفی محسوب می گردد، بلکه گامی اساسی در نزدیکی به مکتب جمال است.

تعریف های زیبایی را می توان به دو دسته تقسیم نمود: دسته ای در تعریف زیبایی به شعری زیبا و یا جمالتی دل انگیز و خیال آفرین و گاهی آرمانی یا تجربی اکتفا کرده اند. اما دسته دوم بر مبنای فلسفه ای خاص به تعریفی منطقی از زیبایی پرداخته اند. نمونه های هر دو دسته فراوان است. از دسته نخست می توان به «بوالو» اشاره کرد که گفت: هیچ زیبا نیست مگر حقیقت یادکارت که عقیده داشت: زیبا آنستکه به چشمک مطبوع آید. در کشور ما نیز می توان به تعریف علینقی وزیر اشاره کرد که می نویسد: «زیبایی، هم آهنگی و شورانگیزی است، یعنی اتحاد و جوشش هم آهنگی با شور انگیزی، زیبایی، کاملتر است، به نسبت اینکه حواس، عقل و دل متفقاً خوشنود شوند، و میان لذایذ مختلف آن جوشش محرم تری بوجود آورد.»^۳ «آشو پنهاور (متولد 1788 م) می گوید «تنها زیبایی است که در ما اثر می کند»^۴

1 - رک : اتخاذ عاق به معقول، آیت الله سید ابولحسن رفیعی، چاپ مرکز انتشارات علمی و فرهنگی ص 28.
2 - افلاطون، دوره آثار، ترجمه م. ح. لطفی، 1367 تهران، چاپخانه گلشن ج 3 ص 1502 و رک: فروغی، محمد علی سیر حکمت در اروپا، 1333 تهران، چاپ زوار، ص 20.

3 - وزیری، علینقی، زیبایی شناسی در هنر و طبیعت، 1338 انتشارات دانشگاه تهران، ص 208

4 - شو نهور، آرتور، هنر و زیبایی شناسی، ترجمه فؤاد روحانی، 1357 تهران، انتشارات زریاب، ص 61

ProjectCenter

www.ProjectCenter.ir

📷 | @projehcenter

📍 | @projehcenter_ir